

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi

LAUSUNTOPYYNTÖ STM/449/2019

Lausunto Sosiaali- ja terveysministeriölle Lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelu -raportista

Vuolle Setlementti ry / Pohjois-Suomen sovittelutoimisto on tutustunut Sosiaali- ja terveysministeriön selvitystyöryhmän raporttiin Lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelun nykytilan kuvaamisesta sekä pohtinut selvityksen pohjalta nousseita kehittämis ehdotuksia. Pohjois-Suomen sovittelutoimistolla on useamman vuoden ajalta kokemusta lähisuhteessa tapahtuneiden väkivalta-asioiden sovittelusta ja palveluntuottamisesta on huomioitu lähisuhdeväkivalta-asioiden sovittelun vaatimat erityispiirteet, kehitetty prosessia ja pyritty huomioimaan kansallisten ja kansainvälisten sopimusten, normiston ja lainsäädännön toiminnalle asettamat vaatimukset.

Pohjois-Suomen sovittelutoimisto tuottaa rikosten ja riita-asioiden sovittelupalvelua Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun maakuntien alueilla, kolmen keskitetyn toimiston kautta. Pohjois-Suomen sovittelutoimiston toimistotilat sijaitsevat Oulussa, Ylivieskassa ja Kajaanissa. THL:n ja Vuolle Setlementti ry:n välisen toimeksiantosopimuksen mukaisesti sovittelua toteuttaa Vuolle Setlementti ry. Vapaaehtoisia sovittelijoita on alueellamme noin 120. Lähisuhdeväkivaltaan erikoistuneita sovittelijoita heistä on 45. Vuonna 2018 kaikista sovitte luun ohjautuneista rikoksista lähisuhdeväkivaltarikoksia oli 17,7 %.

Kehittämiskokonaisuus 1: Sovitaan yhteiset kriteerit millaisia lähisuhdeväkivaltarikoksia voidaan ohjata sovitteluun.

Tutkinnan keskittäminen poliisissa lähisuhdeväkivaltaan erikoistuneille ryhmille antaisi poliisin tutkijoille valmiuksia asiakkaiden tukipalveluihin ohjaamiseen sekä edesauttaisi yhtenäisten kriteereiden luomista sille, millaisia tapauksia voidaan ohjata sovitteluun. Koulutusta sovitteluun ohjaamisen tueksi tulee olla niin poliiseille kuin syyttäjillekin yhtenäisten käytäntöjen ja palvelun laadun takaamiseksi. Tietoa ja yhteistyötä viranomaisten välillä on lisättävä, jotta sovitteluprosessi ja rikosprosessi toteutuvat aidosti rinnakkaisina prosesseina, joilla molemmilla on omat, osittain toisistaan poikkeavat tavoitteet ja tehtävät.

Kehittämiskokonaisuus 2: Luodaan yhtenäinen ohjeistus ja systemaattiset työvälineet lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelun edellytysten arvioimiseen, sovittelun ja keskeyttämisen avuksi.

Sovittelun edellytysten selvittely on sovittelutoimiston perustyötä. Pohjois-Suomen sovittelutoimiston lähisuhdeväkivallan sovittelua ohjaavat sovitteluohjaajat ovat saaneet Terveystieteiden- ja hyvinvoinnin laitoksen lähisuhdeväkivaltaan suunnatun erikoistumiskoulutuksen, joka antaa valmiudet kohdata lähisuhdeväkivallan erityiskysymyksiä. Täydennyskoulutuksen saaneella ammattihenkilöstöllä on kokemuksemme mukaan riittävät edellytykset lähisuhteessa tapahtuneiden väkivaltarikosten sovittelun edellytysten selvittelyyn ja sovittelijoiden ohjaukseen.

Sovittelun edellytysten selvittämiseen on toimistolla selkeät sovitut yhdenmukaiset kriteerit ja niiden toteutumista tarkastellaan koko sovitteluprosessin ajan asiakas kohtaamisissa niin sovittelun edellytysten selvittämisen alkuvaiheessa, asiakkaiden erillistapaamisissa kuin yhteisneuvottelussa. Soviteltavaksi ei oteta tois-

tuvaa väkivaltaa, sovitteluun voi samojen osapuolten kesken päästä vain kerran ja sovittelua ei myönnetä, jos edellytysten selvittelyssä ilmenee painostusta, uhkailua tai pelkoa. Keskeinen edellytys on asiakkaan vapaaehtoinen suostumus menettelylle. Pohjois-Suomen sovittelutoimisto selvittää lähisuhdeväkivallan edellytyksiä Lain rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta (9.12.2005/1015) vaatimusten sekä Laki-valiokunnan (LaVM 13/2005) suositusten mukaisesti. Sovittelun edellytysten arvioinnin tukena käytetään ”Danielan lomakkeeksi” nimettyä arviointilomaketta.

Suhtaudumme varauksella ajatukseen, että sovittelutoimiston ammattihenkilö toimisi sovitteluedellytysten selvittelyn lisäksi myös sovittelijana lähisuhdeväkivallan sovitteluprosessissa erillis- ja yhteistapaamisineen. Tämä on ennen kaikkea resurssikysymys. Sovittelutoimiston ammattihenkilöstö sovittelee lähisuhdeväkivaltaa yhdessä vapaaehtoisien tai toisen sovitteluohjaajan kanssa, mikäli tilanne arvioidaan haastavaksi tai muutoin tarpeelliseksi.

Työryhmän selvityksen mukaan lähisuhdeväkivaltailmiöön puuttuminen vaatii kokonaisvaltaista tarkastelua ja kehittämistä yli sektorirajojen. Työryhmä katsoo, että jatkossa yhdessä tekemistä eri toimijoiden välillä on lisättävä ja lähisuhdeväkivallan kehittämistä pitää suunnitella kokonaisuutena, jossa uhrin sekä väkivaltaa käyttävien henkilöiden auttamispalvelut sekä yhteistyö eri toimijoiden välillä varmistetaan. Sovittelutoimistojen käytännöissä palveluohjaus on tärkeä osa lähisuhdeväkivalta-asioissa.

Sovittelu on osa väkivaltatyön verkostoa ja parhaat tulokset asiakkaan kannalta saadaan yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Tukipalveluiden mahdollisuuksissa on alueellisia eroja. Sovittelutoimiston henkilöstö ylläpitää paikallisista ja valtakunnallisista tukipalveluista listaa (esim. netti- ja puhelinpalvelut). Lähisuhdeväkivallan sovittelijoille tiedotetaan tukipalveluista, järjestetään koulutuksia ja tehdään tutustumiskäyntejä paikalliseen lähisuhdeväkivallan auttamisverkostoon.

Työryhmän kehittämis ehdotuksena on palvelutarpeen arvioimisen kirjaaminen sovittelutoimistoissa käytössä olevaan Sopu -asiakastietojärjestelmään sekä mahdolliseen sovittelusopimukseen. Tämä ehdotus on jo toiminassa ja Sopu -järjestelmään tulee kirjaus asiakkaan kanssa käydystä keskustelusta tukipalveluihin liittyen.

Sovittelutoimistoissa osapuolten laatimien sovittelusopimusten seurannan aktiivisuuden lisääminen on kannatettavaa. Aivan kuten ennakkotapaamiset ovat osa prosessia, voidaan seurantatapaamisilla ja -soitoilla lisätä prosessin jatkuvuutta sovittelutapaamisten jälkeen ja tehdä seurannasta vakiintunut osa prosessia. Seuranta - kuten koko sovitteluprosessi - on kuitenkin asiakkaille vapaaehtoista.

Pohjois-Suomen sovittelutoimisto suhtautuu myönteisesti sovittelun kehittämiseen ja tutkimustoimintaan. Lähisuhdeväkivallan tutkimuksessa on huomioitava sovittelun luottamuksellisuus ja tutkimuksen tulee pohjautua osapuolten ennalta antamaan suostumukseen tutkimukseen osallistumisesta.

Kehittämiskokonaisuus 3: Uudistetaan lähisuhdeväkivallan sovittelun koulutusta ja varmistetaan koulutuksen saatavuus yhteisistä kriteereistä, ohjeistuksesta ja lähisuhdeväkivaltailmiöstä.

Nykyinen käytössä oleva sovittelijoiden lähisuhdeväkivallan koulutuskokonaisuus on suunniteltu yhdessä THL:n sovittelun erityisasiantuntijoiden ja sovittelun ammattihenkilöstön kanssa. Sovittelun toimijoilla on tiedossa, että koulutusohjelmaa pitää jatkuvasti kehittää ja arvioida.

28.2.2019

Erittäin kannatettavaa on myös luoda lähisuhdeväkivaltaa ohjaaville sovitteluohjaajille oma koulutuskokonaisuus, joka tulee olla suoritettuna ammattihenkilöstöllä, jotka arvioivat sovittelun edellytysten selvittämistä lähisuhdeväkivalta-asioissa. Kouluttautumisen mahdollisuutta tarvitaan säännöllisesti, jotta uudet työntekijät saadaan perehdytettyä keskeisiin asioihin lähisuhdeväkivaltailmiöstä ja sovittelusta.

Työryhmä katsoo, että yhteistyötä ja toimintaa eri toimijoiden välillä lähisuhdeväkivalta-asioissa tulee lisätä. Kehittämistyöryhmän ehdotukset työvälineiden kehittämisestä mm. sovittelun edellytysten arviointiin ja riskinarviointiin ovat kannatettavia toimintoja. Koulutuskokonaisuuden suunnittelu olisi hyvä saada toteutettua moniammatillisena yhteistyönä. Yhteistyö koulutusasioissa auttaa ja tukee yhtenäisten toimintaperiaatteiden muodostumista. Alueellista yhteistyötä sovittelutoimistojen ja sidosryhmien välillä (mm. syyttäjä-laitos, poliisi, sosiaalitoimi ja tukipalveluita tarjoavat tahot) on kehitetty aktiivisesti. Yhteiset koulutukset ja tilaisuudet sidosryhmien välillä jatkossa ovat omiaan tukemaan yhteistyön myönteistä kehittymistä edelleen.

Valtakunnallisesti sovittelupalveluntuottajat ovat sitoutuneet työskentelemään vahvemman toimintarakenteen luomiseksi uhrien auttamispalveluiden, väkivallan tekijöiden auttamispalveluiden, rikos- ja riita-asioden sovittelun ja eri viranomaistahojen kanssa. Avoimuus ja yhteistyö eri toimijoiden välillä on tarkoituksenmukaista. Kaikkien tahojen tarkoituksena on yksittäisten ihmisten, pariskuntien, perheiden, sukujen ja yhteisöiden hyvinvoinnin lisääminen ja turvaaminen. Voimme hyödyntää toistemme asiantuntemusta ja osaamista esim. koulutusyhteistyön avulla.

Lähisuhdeväkivallan sovittelussa on uhrilla oikeus tukihenkilön tukeen ja on tärkeää, että uhrille tarjotaan mahdollisuutta tukihenkilön käyttöön. Sovittelutoimiston tulee huolehtia siitä, että lähisuhdeväkivallan sovitteluprosessissa otetaan aina uhrin kanssa puheeksi tukihenkilön tarve. Puheeksi ottamisen toteutumisesta seurataan SOPU- tietojärjestelmän avulla.

Suhtaudumme myönteisesti STM:n nimeämän erillisen työryhmän perustamiseen kehittämiskohteiden työstämiseksi. Työryhmän sovitteluasiantuntijuus tulisi taata valitsemalla työryhmään muiden toimijoiden lisäksi sovittelukentän edustus. Työryhmän työskentelyn tueksi tulisi varata työntekijäresurssia lähisuhdeväkivallan sovittelijoiden, työntekijöiden ja ohjaavien viranomaisten koulutussisältöjen ja koulutusrakenteen uudistamiseksi. Myös terveyden- ja hyvinvoinnin laitokselle toivomme lisäresurssia lähisuhdeväkivallan sovittelun valtakunnallisen työn kehittämiseen ja kouluttamiseen.

Ajatuksemme on, että sovittelu on osapuolille mahdollisuus, joka voi osaltaan edesauttaa asioiden käsitteilyä, auttaa asiakkaita ohjautumaan tuen piiriin ja tukea turvallista elämää.

Oulussa 28.2.2019

Jussi Kemppainen
Toiminnanjohtaja
Vuolle Setlementti ry

Katja Heinikoski
Pohjois-Suomen sovittelutoimiston johtaja
Vuolle Setlementti ry

VUOLLE

Pohjois-Suomen sovittelutoimisto

Vuolle Setlementti ry, Nahkatehtaankatu 2, 90130 Oulu, www.sovitellaan.fi
Puhelin: 0400 876 400, sähköposti: sovittelu@vuolleoulu.fi